

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
YIL 6, ARALIK 2020

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Erzurum/TÜRKİYE
mtorenek@atauni.edu.tr
ORCID

**SİLİK FOTOĞRAFLAR/
SİLİNMEZ İZLER**

**PALLID PHOTOS/
INDELIBLE MARKS**

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 23.11.2020	Received Date: 23.11.2020
Kabul Tarihi: 17.12.2020	Accepted Date: 17.12.2020
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2020	Date Published: 31.12.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Törenek, Mehmet, "Silik Fotoğraflar/ Silinmez İzler", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Özel Sayısı, Aralık 2020, s. 122-130.

Törenek, Mehmet, "Pallid Photos/Indelible Marks", *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Special Issue, December 2020, p. 122-130.

10.28981/hikmet.830157

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
SİLİK FOTOĞRAFLAR/SİLİNMEZ İZLER
PALLID PHOTOS/INDELIBLE MARKS

ÖZ

Silik Fotoğraflar Orhan Okay hocanın portre-hatıra niteliğindeki yazılarından oluşan kitaptır. Kitapta çoğunu çocukluk ve gençlik yıllarında tanıdığı 30 ayrı isme yer vermiştir. Onun ifadesiyle bu isimler, “ömrünü iğneyle kuyu kazar gibi bir doğruyu, bir iyiyi, bir güzeli yüceltmek için harcayan insanlar”dır. Nurettin Topçu, Celâl Hoca, Abdülaziz Bekkine Efendi, Rahmi Eray gibi isimler ortaokul, lise yıllarında tanıdığı, yakınlarında olduğu kişilerdir. Bu yakınlık hem çok yönlü yetişmesinde etkili olmuş, hem de gönül dünyasını zenginleştirmiştir. Mehmet Kaplan ise üniversite yıllarında öğrencisi olduğu, daha sonra hayatını şekillendirmede etkili olan bir diğer isimdir ve onunla ilgili ayrı bir eseri de vardır. Necip Fazıl, Yahya Kemal, Peyami Safa yine üniversite yıllarında tanıdığı, dinlediği, sonraları haklarında yazılar kaleme aldığı, derslerinde işlediği sanatçılardır. Seyfettin Özege, Süheyl Ünver, Reşat Ekrem Koçu kitap dostu ve kültürümüze hizmet etmiş insanlar olarak bazı özellikleriyle küçük hatıralar arasında anılır. Kaya Bilgegil, Halûk İpekten ise mesai arkadaşı olarak haklarında yazı kaleme aldığı isimlerdir. Kısacası kitap ölüm yahut ölüm yıldönümü, hatırlama benzeri vesilelerle yazılmış yazılardan oluşur ve yazarı onlarla beraber kendini de anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Orhan Okay, Silik Fotoğraflar, hatıra, ünlü isimler.

ABSTRACT

Silik Fotoğraflar is a book consisting of Orhan Okay's writings in the genre of literary portraits and memories. In the book, he has included 30 different names, most of which he knew during his childhood and youth. In his words, these names are “people who spend their lives to glorify a truth, a good, a beauty like digging a well with a needle”. Names such as Nurettin Topçu, Celâl Hoca, Abdülaziz Bekkine Efendi and Rahmi Eray are people he knew during his secondary school and high school years and he was close to him. This closeness has been effective in both his multifaceted upbringing and enriched the world of heart. Mehmet Kaplan is another name that he was a student of during his university years and was influential in shaping his life later and he also has a separate work about him. Necip Fazıl, Yahya Kemal and Peyami Safa are the artists he knew, listened to, wrote about them and taught in his lessons. Seyfettin Özege, Süheyl Ünver, Reşat Ekrem Koçu, as friends of the book and people who have served our culture, are mentioned among small memories with some of their characteristics. Kaya Bilgegil and Halûk İpekten are the names he wrote about as his colleague. In short, the book consists of articles written on occasions such as death or death anniversary, remembrance, and the author also describes himself with them.

Keywords: Orhan Okay, Silik Fotoğraflar, memory, famous names.

Giriş

Bir İstanbul beyefendisi olarak yaşamını sürdüren ve doğduğu topraklarda ebedi uykusunu uyumakta olan Orhan Okay hoca, çocukluğu ve gençliğini geçirdiği bu şehirde tanıdıkları başta olmak üzere, sonraki yıllarda tanıdıklarını da farklı zamanlarda kısa yazılar olarak kaleme almış, bunları *Silik Fotoğraflar* ismiyle kitaplaştırmıştı.¹ Portre-hatıra niteliğindeki yazılarından oluşan kitap, arkada kalan yılların silinmeyen çehrelerini bir hatırlama ve anma denemesi olarak bu açıdan ayrı bir önem taşımaktadır. Onların ortak noktası, bir hayatın şekillenmesinde etkili olan isimlerle ilgili değerlendirmelerdir.

Bu hatıralarda belirginleşen isimlerin çoğu çocukluk yıllarında tanıdığı ve hayatında derin izler bırakan isimlerdir. Çevremiz bizi hayata hazırlarken, mutlu tesadüflerin de zemini olur. Bu aile, semt, okul, şehir olarak ne kadar geniş, seçkin ve önemli ise, etkileri de o oranda zengindir. İşte İstanbul böyle bir yerdir ve Orhan Okay da böyle bir çevrede yetişmiştir. Bunun için, “Kaderimin büyük bir lütfu olarak, o çocuk denecek yaşta, belki bugünkü nesiller için meçhul, fakat benim için büyük değerler taşıyan insanları tanıdım.” der (Okay, 2001:56). Biraz da kitabı ortaya çıkaran bu ayrıcalıklı isimlerle ilgili erken yaşların silinmez intibalarıdır.

Bizi büyüten, olgunlaştıran, büyüklerimizdir. Önce yaş olarak büyükleri fark ederiz. Zamanla bizden yaşlı olanların bazı meziyetlerini, özelliklerini keşfeder, onları büyüklükleri noktasında taklit eder, ders alır, dinler ve kendimizi yetiştiririz. Orhan Okay Hoca bir büyük şehirde doğup büyümenin yanında, içindeki ilgi ve merak özelliğiyle, zaman içinde çevresinde gördüğü, karşısına çıkan, öğrencisi olduğu “birkaç büyük insandan” (2001:40) yararlanmanın yollarını bilmiş, onları kendisi için “büyük” kabul etmiş, dinlemiş, hayranlık duymuş ve unutulmasına gönlü razı olmamıştır. Onun ifadesiyle bu isimler, “ömrünü iğneyle kuyu kazar gibi bir doğruyu, bir iyiyi, bir güzeli yüceltmek için harcayan insanlar”dır. (2001:177)

Kitapta bu çerçevede bir şekilde yakınlık kurulan ve hatıraların şekillendirdiği 26 isme yer verilir. Buna Vefa Lisesi ile ilgili olanı da ekleyebiliriz. Necip Fazıl’la ilgili iki yazı (Biri Yahya Kemal’le şöhret sahibi oluşları üzerinden bir karşılaştırmadır.) sanat noktasında bir değerlendirmedir. Son üç yazı ise isimlerle ilgili olsa da, hatıra yönü olmayan, bir yanlış düzeltme veya bir eser vasıtasıyla düşüncelerini paylaşmadır. Haliyle bir hatırlama, bir “geçmiş zaman peşinde olma zevkinin göstergesi”dir. “Çünkü zaman denen büyücünün, geçmişin en tatsız hadiselerini bile, bize buruk bir lezzetle tattırma gibi ustaca sihirbazlığı var.” der hoca. (2001:161)

Kitabı oluşturan yazılar farklı zamanlarda kaleme alındığından, kitapta bir araya geldiği diğer yazılarla bir bütün oluşturduğu gibi, kendi içlerinde bağımsız bir yazı olma özelliklerine de sahiptirler. Bu dikkatlerle hocanın

¹ Okay, Orhan. (2001), *Silik Fotoğraflar*, Ötüken, İstanbul.

hayatında önemli olan isimler ve onlarla kesişen yolların ilginç tesadüfleri üzerinde durmak istiyoruz. Orhan Okay hocanın fotoğraflarını önümüze koymaya çalıştığı kişiler içerisinde hocaları ilk sırayı işgal eder. Ama bunlar öyle sıradan kişiler değildir: Nurettin Topçu, Nihat Sami Banarlı, Ali Nihat Tarlan, Mehmet Kaplan ve Tanpınar bunların ilkleridir. Okul dışından özel ilgi sonucu takip edilen derslerle öğrencisi olduğu kişiler ise, Celâl Hoca diye bilinen Mahmud Celâleddin Ökten, Hattat Halim (Özyazıcı) Hoca, Tahir Olgun ve manevi alanda hocalığıyla Abdülaziz Bekkine Efendi. Yakınında bulunduğu, dinlediği, sanatına değer verdiği isimlerden kısa hatıralarla andıkları ise Yahya Kemal, Necip Fazıl, Âsaf Hâlet Çelebi, Peyami Safa, Reşat Nuri ve mesai arkadaşı olarak Kaya Bilgegil, Halûk İpekten. Bir işi önemseyip ona gönül verenler olarak da Seyfettin Özege'yi, Süheyl Ünver'i, Osman Nuri Ergin'i sayabiliriz.

Hayat tanıma, bilme ve öğrenme sürecidir. Bu fiillerin en yoğun olduğu devre de çocukluk ve gençlik yıllarıdır. Aileden başlayarak dışarı doğru açıldıkça, tanıdığımız kişiler arasında bazıları ilgi ve yakınlıklarıyla bizim için vazgeçilmez olurlar. Onlara sevgimiz, hayranlığımız gün geçtikçe artar. Güzel bulduğumuz, beğendiğimiz hasletleri bizi, onları örnek almaya, takip etmeye ve yakınlarında olmaya zorlar. Sonraki yıllarda yollar ayrılrsa, hayat macerası farklı çizgilerde sürse de o kişiler unutulmaz ve beğendiğimiz özellikleriyle bizde büyümeye devam ederler. Hocayı onları anlatmaya iten neden çoğunlukla, bu güzel insanların yavaş yavaş aramızdan çekilmesi, izlerinin silinmesidir. Ancak sade kişiler değil, onlarla birlikte birçok değer de kaybolmaktadır. Bunu da ancak yaşı bir noktaya gelenler fark edebilmektedir. “Daha dün denecek kadar kısa bir süre evvel hayatımızın içinde olan bir yığın kültür unsuru hatıra bile olamadan kayboluyor.” diyen hoca, biraz da kaybolanların hüznüyle bu yazıları kaleme almıştır. (2001:188) Geçen zaman portre sahiplerini seçkinleştirirken, kitabın yazarını da olgunlaştırmış, onlara yakın olmanın ayrıcalığını daha bir hissettirici olmuştur.

Kitapta ilk anlatılan sima Nurettin Topçu'dur ve onun hocanın hayatı içinde ayrıcalıklı bir yeri vardır. O, bir öğretmen, bir gönül adamı, bir ağabey ve bir büyüktür. İsmi önceden önce bir ortaokul öğrencisi olduğu 1946 yılında eline geçen *Hareket* dergisindeki eski bir yazısıyla tanımıştır. Okudukça ruhunu, benliğini saran bu yazıyı daha sonra unutmamıştır. “Asıl büyük adamlar iman yaratıcılarıdır. Bunlar hareketleriyle kâinatı velveleye verenler değil, şuurları harekete getirenlerdir, insanda irade yaratanlardır.” (2001:18) Okay Hoca, bazı kitaplar ve yazıların insanlara mürşitler gibi yol gösterip istikamet verdiğini kabul eder. O da bir müddettir kafasındaki sorulara cevap olacak kaynağı bulmuştur. Arayış olmadan bulma mümkün değildir. Kafamızda birtakım sorular yoksa, etrafımızda olup bitenler bizde bir anlama ve kavrama merakı uyandırmıyorsa ne okuduğumuzdan bir iz kalacaktır, ne de dinlediğimiz insanlar bizde bir şeyleri uyandıracaktır.

Bir yazı ile başlayan merak, onunla ilgili okumalara yol açar. Sonra da “Her yazısı ruhumun damarlarına şifa verici bir ilâç gibi giren” ifadesiyle

elin parmaklarını geçmeyecek birkaç büyük insandan biri” diye nitelediği (2001:40) Rahmi Eray, Türk Kültür Ocağı, Milliyetçiler Derneği gibi derneklerin kuruluşuna öncülük etmiş isimdir. Lise ikinci sınıfta iken gittiği Türk Kültür Ocağı’ndaki bir seminerde tanır onu ve daha sonra, o seminerlerin takipçisi olur. Bilgili, herkesi dinleyen, kimseye kızmayan, herkese ikna edici cevaplar veren özelliğidir en başta dikkati çeken. Sonraki yıllarda hastalığı nedeniyle yatağa bağlanan Rahmi Eray’ı, şöyle anlatır: “Evi bir tekke gibiydi. Günün ve gecenin belirsiz zamanlarında, dertlerine ortak arayanların, ruh ve fikir buhranı geçirenlerin, sadece sohbet etmek için evine uğrayanların haddi hesabı yoktu. Hepsini bıkmadan güler yüzle karşılar, dinler ve bir çözüme götürürdü.” (2001:39)

Öğrenme isteği ve arzusu, bizi ister istemez birçok arayışa iter. Bu arayışlarda önümüze çıkanlar yahut yönlendirenler iyi, güçlü olursa, yolumuz da kısa zamanda aydınlanmış olur. Bilgi birikimi daha erken yaşlarda kazanılmaya başlar. Hocanın öğrencilik yıllarında tanıdığı zatlardan biri de “zarif bir mesnevîhan” diye nitelediği Tahir Olgun’dur. Yıl 1948 der hoca. Vefa lisesi ikinci sınıfında iken, Süleymaniye camiinde Mesnevî dersleri verileceğini öğrenir ve cumartesi günü öğle namazı sonrası verilen bu dersleri iki yıl takip eder. Eskilerin tabiriyle mahviyet sahibi, Mevlâna muhibbi bir insandır. “Her dersin sonunda cemaat dağılırken ben de özentiyle Tahir Olgun’un yanına yaklaşır, elini öperdim. O zaman, yaşınız ne olursa olsun, o da eğilip sizin elinizi öperdi. Bunun bir mevlevî âdâbı olduğunu o sıralarda öğrenmiştim.” (2001:68)

Orhan Okay’ın ilim adamı olma yolunda belirleyici olan ve ondaki ilgiyi, yeteneği keşfeden isim ise, “büyük hoca” sıfatını uygun gördüğü Mehmet Kaplan’dır. Bu kitapta ise onunla ilgili iki yazı vardır ve ikincisi Tanpınar’la bir karşılaştırmadır. İlk tanışma lisede edebiyat öğretmeni olan Behice Kaplan’ın tanıtması ile olur. Hocasıyla ilgili hatıra ve değerlendirmeleri geniş olarak ayrı bir kitapta kaleme almıştır. (Okay, 2003) Üzerinde çok emeği olduğunu kabul eden hocanın, Kaplan’da bulduğu ve yazısında zikrettiği özellikleri, “sanatkâr ruhlu bir insan” oluşu, ilimde, araştırmada disiplini arayışı, kolay kırılmayan ve affedici mizacı, çok cepheli kişiliği ve “içindeki bitip tükenme bilmeyen okuma ve yazma ihtirâsı”dır. (2001:74-78)

Hocalarımız bizim öncülerimiz, örneklerimizdir. Onları dinlerken, yakınında bulunurken sahip oldukları bazı meziyetleri yahut özellikleri alır benimseriz veya onlara özeniriz. Zamanla bunlar bizim hayatımız için belirleyici olmaya, bizde bir tavır, davranış yahut hayat tarzı olarak birleşip bütünleşmeye başlar. Hangi özelliğimizi kimden aldığımızı çok kere bilmeyiz. Çünkü “Bizi biz yapan da zaten hep o başkalarıdır”. Hocanın ifadesiyle, “Öğretmenlik iki ruh arasında en hasbî ilişkilerin mesleğidir.” (2001:202)

Geriye doğru bakıldığında bazı isimlerde öne çıkan özellikler, daha sonra eser sahibinin de öncelikli meseleleri, yahut da kişiliğinin ayırt edilmeyecek özelliği olmuştur. İşte Yüksek Öğretmen Okulu’nda edebiyat hocası olan Nihat Sami Banarlı’yı güzel İstanbul Türkçesiyle hatırlar. Köprülü mektebinin “sadık

Kaynakça

Okay, Orhan. (2001), *Silik Fotoğraflar*, Ötüken Yayınlar, İstanbul.

Okay, Orhan. (2003), *Mehmet Kaplan'dan Hatıralar Mektuplar*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.